

УДК 378:070.4+82-93

Н. М. Миколаєнко,
аспірант

(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

ДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ РЕДАКТОРІВ

Статтю присвячено формуванню професійної культури майбутніх редакторів. Охарактеризовано аспекти професійної культури, зазначено основні функції професійної культури редакторської діяльності. Запропоновано принципи для розробки моделі формування професійної культури майбутніх редакторів. Розглянуто питання позитивного результату щодо формування професійної культури майбутніх редакторів. Зауважено, що професійна культура майбутнього редактора передбачає наявність сучасного мислення: самостійно аналізувати явища і процеси, бачити головне й особливе, відмовитись від штампів та інерції у міркуваннях. За таких обставин, формування професійної культури майбутніх редакторів може бути охарактеризоване наступним: по-перше, як освоєння особистістю професійних знань і навичок, коли вони органічно поєднуються зі знаннями соціокультурної ситуації та становлять світогляд редактора; по-друге, як здатність особистості до творчого мислення і постійного самовдосконалення, самоосвіти; по-третє, як наявність таких якостей, як інтелігентність, духовна культура, патріотизм, ерудованість. Формування професійної культури майбутнього редактора – це системний процес, що передбачає розвиток особистісних якостей і врахування усіх фахових завдань і вимог та їх реалізацію через форми й методи. Тому професійну культуру майбутніх редакторів не можна спроєувати до системи спеціальних, вузькопрофесійних знань, умінь і навичок. Це поняття ширше й має весь духовний потенціал особистості редактора, інтелектуальні, емоційні та практично-дійові компоненти його свідомості.

Постановка проблеми. За умов глобалізаційних процесів в Україні відбувається стрімкий розвиток книговидавничої справи. Це зумовлює необхідність глибинних підходів до дослідження редакторської діяльності, її складових. Професіоналізм майбутніх редакторів потребує не лише володіння знаннями, вміннями, навичками, але й постійного прагнення до розвитку й вдосконалення, професійного ставлення до улюбленої справи. У цьому контексті особливої актуальності набуває процес формування професійної культури майбутніх редакторів із незалежним критичним мисленням, здатних самостійно приймати відповідальні рішення, готових жити у відкритому загальноцивілізаційному культурному просторі.

Нового підходу у формуванні професійної культури майбутнього редактора вимагає високий рівень розвитку професійної культури, що означає "оснащеність" інтелекту фахівця професійними (спеціальними та педагогічними) знаннями, суспільну значущість діяльності, почуття відповідальності за її наслідки, потребу в пізнанні соціальної реальності та себе як професіонала.

Аналіз наукових досліджень. Вітчизняні та зарубіжні науковці розглядали різні аспекти пошуку ефективних педагогічних умов формування професійної культури (Я. Коменський, Й. Песталоцці, К. Ушинський та інші); формування професійної культури в сучасній філософії освіти (І. Зязюн, В. Кремень, П. Саух та інші); теоретичні положення компетентнісної освіти (С. Гончаренко, О. Дубасенюк, Н. Кузьміна та інші); ідеї формування професійної культури в європейському освітньому просторі (І. Васютенкова, Л. Воротняк, Л. Данилова, Л. Перетяга та інші); концептуальні основи професійної підготовки майбутніх редакторів друкованої продукції (Н. Вернигора, Н. Зелінська, Ю. Єлісєв, А. Мамалига, В. Різун, М. Тимошик та інші).

Проте в сучасній педагогічній та фаховій літературі практично відсутні роботи щодо формування професійної культури майбутніх редакторів. Аналіз наукових праць засвідчив, що розширення діапазону застосування редакторських професій невпинно підвищується, а також і вимоги до кваліфікаційного рівня їх носіїв, що і зумовлює **мету нашої статті**.

Виклад основного змісту. Питання формування професійної культури майбутніх редакторів вимагає, насамперед, визначення сутності дефініції "професійна культура".

За визначенням, яке надає культурологічний словник, професійна культура "характеризує рівень і якість професійної діяльності, які залежать від соціально-економічного стану суспільства й сумлінності в оволодінні певними знаннями, навичками конкретної професії та їх практичному використанні" [1: 173].

В Енциклопедії освіти за редакцією В. Кременя читаємо, що професійна культура включає сукупність принципів, норм, правил, методів, які сформувалися історично, регулюють процес, діяльність людини. Основу професійної культури складають знання та цінності, вироблені конкретною соціально-професійною групою та закріплені у традиціях її життєдіяльності (за О. Донцем, Ю. Мішиним, О. Шабаліним) [2: 724].

Дослідниця Ю. Чернова у праці "Професійна культура і формування її складових у процесі навчання" пропонує розглядати професійну культуру як аспект системно-діяльнісний, вияв системно-соціальної якості людини, її інтегральну характеристику. На думку дослідниці, особа завжди є єдністю "системи культури" і "системи діяльності". Останнє означає, що, аналізуючи систему діяльності особистості, ми

© Миколаєнко Н. М., 2013

опосередковано розкриваємо і систему її культури. Адже будь-яка діяльність породжує свій образ культури, тому є реальним заміщенням категорії діяльності категорією професійної культури [3: 57].

Зауважимо, що багато науковців приділяють увагу взаємозв'язку загальної та професійної культури, визначаючи останню невід'ємною частиною загальної культури. Наприклад, Й. Ісаєв стверджує про базування професійної культури на підґрунті культури особистості. Саме це, на думку вченого, дає можливість проектувати культуру у сферу професійної діяльності, культуру особистості. Тому під професійною культурою науковець розуміє систему загальнолюдських рис, професійно-ціннісних орієнтацій та якостей особистості, універсальних способів пізнання професійної діяльності [4].

Цікавим, на нашу думку, є тлумачення російської дослідниці О. Грибкової, яка розглядає професійну культуру як тип життєдіяльності, властивий суб'єкту професійної практики, що має комплекс інноваційних ідей, забезпечує безперервний процес історичної спадковості, професійного розвитку особистості, а також збереження культурної спадщини під час постійного продукування творчих процесів, які значною мірою впливають на стійкість сфери її професійної життєдіяльності [5: 4].

Учений Ф. Щербак, у формуванні професійної культури акцентує увагу на єдності професійного та соціально-морального аспектів у прояві культури особистості. Науковець визначає три фактори, які зводять професійну культуру до майстерності, кваліфікації та спеціальних знань й умінь:

- наявність стійкої системи організації діяльності, яка забезпечує отримання якісних результатів діяльності;
- соціальна та особиста значущість результатів професійної діяльності, які не зводяться тільки до економічних показників;
- цілісний прояв особистості у праці [6].

На думку багатьох учених професійну культуру майбутніх редакторів необхідно розглядати у системі вищої освіти як сукупність структурних і функціональних компонентів, що розкривають різноманіття існуючих між ними зв'язків. Так, А. Капська, характеризуючи аспекти професійної культури, виділяє ціннісний (аксіологічний), технологічний й особистісно-творчий [7]. Аналізуючи зміст окремих компонентів, вважаємо за доречне зупинитися детальніше на їхніх особливостях.

Аксіологічний компонент формування професійної культури утворений сукупністю цінностей, створених людством і включених у цілісний редакторський процес. У навчально-виховному процесі майбутні редактори опановують ідеї та концепції, здобувають знання й уміння, що складають гуманістичну технологію редакторської діяльності. Процес постійної оцінки, переосмислення загальнолюдських цінностей, переносу відомих ідей у нові умови, уміння у старому, давно відомому побачити нове, оцінити його, засади моральності, що продукують гуманізм стосунків, громадська та соціальна відповідальність, духовна культура, – все це складає цілісність компоненту професійної культури фахівця.

Технологічний компонент професійної культури поєднує способи та прийоми редакторської діяльності, які розкривають шляхи здійснення спеціалізованих функцій. Володіння фахівцем сукупністю прийомів і засобів підтверджує його професійну культуру, серед необхідних навичок і знань важливе місце займають: уміння працювати з командою; вміння організовувати й реалізовувати певну справу; вміння вислухати і почути; уміння логічно мислити й переконливо інформувати факти; навички самовдосконалення; оперативна активність як вияв знання способів діяльності.

Компонентний аналіз формування професійної культури майбутнього редактора дозволив виділити в її структурі три головні елементи: професійний, соціальний і духовно-моральний, які, у свою чергу, складаються із кількох складових. Так, професійна культура надзвичайно обмежена та фактично є оволодінням фахівцем навчальними дисциплінами й технологіями роботи. Однак зауважимо, що формування професійної культури майбутнього редактора може бути виявлене, по-перше, як освоєння професійних знань і навичок, коли вони органічно поєднуються зі знаннями соціокультурної ситуації та становлять світогляд редактора; по-друге, як здатність особистості до творчого мислення і постійного самовдосконалення, самоосвіти; по-третє, наявність таких якостей, як ерудованість, патріотизм, інтелігентність. Зауважимо, культура редактора як інтегральний показник полягає у взаємодії усіх вищезазначених компонентів.

Надзвичайно цінною у даному контексті є думка І. Зязюна, який стверджує, що кінцевим підсумком освіти є внутрішній стан людини на рівні потреби пізнавати нове, здобувати знання, виробляти матеріальні й духовні цінності, допомагати ближньому, бути добрим творцем у фаховій діяльності. Вищий підсумок освіти – духовний стан нації, зростання національної самосвідомості [8: 5].

Зауважимо, що професійна культура майбутнього редактора передбачає наявність сучасного мислення: самостійно аналізувати явища і процеси, бачити головне й особливе, відмовитись від штампів та інерції у міркуваннях. За таких обставин, формування професійної культури майбутніх редакторів може бути охарактеризоване наступним: по-перше, як освоєння особистістю професійних знань і навичок, коли вони органічно поєднуються зі знаннями соціокультурної ситуації та становлять світогляд редактора; по-друге, як здатність особистості до творчого мислення і постійного самовдосконалення, самоосвіти; по-третє, як наявність таких якостей, як інтелігентність, духовна культура, патріотизм, ерудованість.

Формування професійної культури майбутнього редактора передбачає:

- фундаментальну методологічну й світоглядну підготовку;
- ґрунтовну гуманітарну підготовку;
- теоретичну й практичну підготовку з профільних дисциплін;
- творчу підготовку за фахом;
- підготовку в галузі науково-дослідної роботи, формування навичок самостійної творчої діяльності.

На нашу думку, формування професійної культури майбутніх редакторів доречно розглядати на різних рівнях розвитку. *Початковий рівень* умовно охарактеризуємо як інформаційний, де ступінь сформованості системи професійних знань – ще не досить глибинний; професійні здібності перебувають у стадії формування. *Середній рівень* – професійні знання і вміння достатньо сформовані, однак здатність швидко вирішувати виробничі завдання розвинено на рівні стандартів. Чим вищий рівень знань і вмінь, чим багатший досвід, тим більш імовірно, що майбутній редактор досягне позитивних результатів. Для *вищого рівня* характерні й широкий професійний світогляд, і великий обсяг професійних знань, інтересів і вмінь, і творче розуміння виробничої ситуації як проблемного завдання, і здатності розв'язувати його продуктивно, креативно, ефективно.

Висновки та перспективи. Професійна культура майбутніх редакторів виявляється у гнучкості, варіативності, винахідливості, ініціативності, сміливості рішень і поведінки в професійній взаємодії. Тому для оволодіння професійною культурою необхідне усвідомлення творчої природи редакторської діяльності. Основою для формування професійної культури майбутніх редакторів – є його особистісні якості та його попередня культура, а умова її цілеспрямованого розвитку – удосконалення процесу професійної підготовки майбутніх редакторів у вищому навчальному закладі.

Для досягнення позитивного результату щодо формування професійної культури майбутнього редактора у цьому питанні необхідно розробити на державному рівні концепцію формування професійної культури працівників видавничої справи; створити модель їх діяльності на таких принципах: історизму; толерантності; етичності; системності, який полягає у взаємозв'язку об'єктивних та суб'єктивних чинників; прогнозування, який полягає в розробці та аналізі подій, явищ, процесів.

Отже, формування професійної культури майбутнього редактора – це системний процес, що передбачає розвиток особистісних якостей і врахування усіх фахових завдань і вимог та їх реалізацію через форми й методи. Тому професійну культуру майбутніх редакторів не можна спрощувати до системи спеціальних, вузькопрофесійних знань, умінь і навичок. Це поняття ширше й має весь духовний потенціал особистості редактора, інтелектуальні, емоційні та практично-дійові компоненти його свідомості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Корінний М. М. Короткий енциклопедичний словник з культури. / М. М. Корінний, В. Ф. Шевченко. – К. : Україна, 2003. – 384 с.
2. Енциклопедія освіти / [Акад. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремін]. – К. : Юрінком Інтер. – 724 с.
3. Чернова Ю. К. Профессиональная культура и формирование её составляющих в процессе обучения : [монография] / Ю. К. Чернова ; [М-во образования Рос. Федерации и др.]. – М. ; Тольятти : Изд-во Тольят. политехн. ин-та, 2000. – 57 с.
4. Исаев И. Ф. Теория и практика формирования профессионально-педагогической культуры преподавателя высшей школы : [учеб. пособ.] / И. Ф. Исаев ; [Московск. пед. гос. ун-т. ; Белгородск. гос. пед. ин-т]. – М. ; Белгород : [б.к.], 1993. – 219 с.
5. Грибкова О. В. Теория и практика формирования профессиональной культуры педагога-музыканта : автореф. дис. на соискание уч. степени докт. пед. наук : спец. 13.00.02 "Теория и методика обучения и воспитания (иностранный язык, уровень общего образования)" / Грибкова Ольга Васильевна. – Москва, 2010. – 40 с.
6. Щербак Ф. Н. Профессионально-нравственная культура труда / Ф. Н. Щербак. – М. : Знание, 1985. – 128 с.
7. Соціалізація особистості : [зб. наук. пр.] / [за заг. ред. А. Й. Капської] ; Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. – К. : Логос. 2002. – Т. XVII. Вип. 1. – 205 с.
8. Зязюн І. А. Концептуальні засади теорії освіти в Україні / І. А. Зязюн // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2000. – № 1. – С. 12–16.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Korinnyi M. M. Korotkyi entsyklopedychnyi slovnyk z kul'tury [A Short Encyclopedic Dictionary on Culture]. / M. M. Korinnyi, V. F. Shevchenko. – K. : Ukraina, 2003. – 384 s.
2. Entsyklopediia osvity [Encyclopedia of Education] / [Akad. ped. nauk Ukrainy; golovnyi red. V. G. Kremin']. – K. : Urinkom Inter. – 724 s.
3. Chernova U. K. Professional'naia kul'tura i formirovanie ieio sostavliaiushchikh v protsesse obuchenii : [Professional Culture and Forming its Constituents in the Process of Teaching] / U. K. Chernova ; M-vo obrazovaniia Ros. Federatsii i dr.]. – M. ; Toliatti : Izd-vo Tol'iat. politekhn. in-ta, 2000. – 57 s.
4. Isaiev I. F. Teoriia i praktika formirovaniia professional'no-pedagogicheskoi kul'tury prepodavatel'ia vysshei shkoly [Theory and Practice of Forming the Professional-Pedagogical Culture of High School] : [ucheb. posob.] / I. F. Isaiev ; [Moskovsk. ped. gos. un-t. ; Belgorodsk. gos. ped. un-t]. – M. ; Belgorod : [b.k.], 1993. – 219 s.

5. Gribkova O. V. Teoriia i praktika formirovaniia professional'noi kul'tury pedagoga-muzykanta [Theory and Practice of Forming the Teacher-Musician's Professional Culture] : avtoref. dis. na soiskanie uch. stepeni dokt. ped. nauk : spets. 13.00.02 "Teoriia i metodika obucheniia i vospitaniia (inostrannyi yazyk, uroven' obshchego obrazovaniia)" / Grybkova Ol'ga Vasilievna. – Moskva, 2010. – 40 s.
6. Shcherbak F. N. Professional'no-nravstvennaia kul'tura truda [Professional-Moral Culture of Labour] / F. N. Shcherbak. – M. : Znanie, 1985. – 128 s.
7. Sotsializatsiia osobystosti [The Personality's Socialization] : [zb. nauk. pr.] / [za zag. red. A. I. Kaps'koi] ; Nats. ped. un-t imeni M. P. Dragomanova. – K. : Logos. 2002. – T. XVII. Vyp. 1. – 205 s.
8. Ziazun I. A. Kontseptual'ni zasady teorii osvity v Ukraini [Conceptual Principles of Theory of Education in Ukraine] / I. A. Ziazun // Pedagogika i psykholohiia profesiinoi osvity [Pedagogy and Psychology of Professional Education]. – 2000. – № 1. – S. 12–16.

Матеріал надійшов до редакції 20.03. 2013 р.

Мыколаенко Н. Н. К вопросу формирования профессиональной культуры будущих редакторов.

Статья посвящена формированию профессиональной культуры будущих редакторов. Охарактеризованы аспекты профессиональной культуры, упомянуты основные функции профессиональной культуры редакторской деятельности. Предложены принципы для разработки модели формирования профессиональной культуры будущих редакторов. Рассмотрены вопросы позитивного результата касательно формирования профессиональной культуры будущих редакторов. Отмечено, что профессиональная культура будущего редактора предусматривает наличие современного мышления: самостоятельно анализировать явления и процессы, видеть главное и особенное, отказаться от штампов и инерции в размышлениях. При таких обстоятельствах, формирование профессиональной культуры будущих редакторов может характеризоваться следующим образом: во-первых, как освоение личностно профессиональных знаний и умений, когда они органично соединяются со знаниями социокультурной ситуации и составляют мировоззрение редактора; во-вторых, как способность личности к творческому мышлению и постоянному самосовершенствованию, самообразованию; в-третьих, как наличие таких качеств, как интеллигентность, духовная культура, патриотизм, эрудиция. Формирование профессиональной культуры будущего редактора – это системный процесс, который предусматривает развитие личностных качеств и учет всех специализированных заданий и требований и их реализацию через формы и методы. Поэтому, профессиональную культуру будущих редакторов нельзя упрощать к системе специальных, узкопрофессиональных знаний, умений и навыков. Это понятие шире и имеет весь духовный потенциал личности редактора, интеллектуальные, эмоциональные и практически-действенные компоненты его сознания.

Mykolaenko N. M. To the Question of Forming the Future Editors' Professional Culture.

The article is devoted to the formation of the future editors' professional culture. The aspects of the professional culture are described in the article; basic functions of the professional culture of the editorial activity are marked. Principles are offered for the development of the model of forming the future editors' professional culture. The question is considered of the positive result concerning the future editors' culture formation. It is noticed that the future editors' professional culture foresees the presence of the modern thought: independently to analyze the phenomena and processes, see main and special, give up stamps and inertia in reasonings. Under such circumstances, forming the future editors' professional culture can be described as following: at first, as mastering of the personality's professional knowledge and skills, when they are organically combined with the knowledge of the social and cultural situation and make the editor's world view; secondly, as the capacity of a personality for the creative thought and permanent self-perfection, self-education; thirdly, the presence of such qualities, as intelligentsia, spiritual culture, patriotism, generalism. Forming the future editors' professional culture is a task system which foresees the development of the personal qualities account of all professional tasks and requirements and their realization through forms and methods. Therefore the future editors' professional culture can not be simplified to the system of the special, narrow specified knowledge, abilities and skills. It is a wider concept and has the editor's spiritual potential, intellectual, emotional and practically effective components of his / her consciousness.